

Boldogság, ha használhatunk

Amikor boldogok vagyunk, nem érzékeljük önmagunkat, hanem elmerülünk abban az emberben, akit szeretünk, s megfélekedzünk magunkról; vagy belemerülünk abba a tárgyba, amelyet teljes mértékben vállalunk, s megfélekedzünk magunkról; belemerülünk abba a könyvbe, amelyet olvasunk, és amely elvarázsol minket, vagy abba a zenébe, amelyet kedvelünk, s még azt is elfelejtjük, hogy fejfájásunk van. Ez az önfeledtség nem erkölcsi teljesítmény vagy erény, hanem boldogság. Boldogtalanság ellenben, ha folytonosan jelen vagyunk önmagunk számára, önmagunk elviselhetetlen vendégeiként. Ahogyan létezik olyan önfeledtség, amely nem erény, hanem boldogság, ugyanúgy létezik saját személyünk narcisztikus, önközpontú jelenléte is, amely színtiszta boldogtalanság, és nem erkölcsileg kell megítélni. A magányos emberek gyakran válnak egoistákká, egyszerűen azért, mert nem adatik számukra más téma, mint saját személyük. Emlékszem egy kolostori templom meglátogatására. A szobrokat és festményeket nézegettem, ami-

kor odajött hozzám egy idős szerzetes, aki nyilvánvalóan régóta leste már, hogy betér-e valaki. Hosszasan, körülményesen és türelmetlenségemet észre sem véve magyarázott a templomról. Amikor végre meg tudtam szabadulni tőle, szinte könyörögve kért, hogy másnap menjek vissza, mert még sokkal többet tud mutatni nekem. Az öreg szerzetes szenvedett a boldogtalanságtól, mert úgy érezte, hogy senkinek sincs már szüksége rá. Nem tudott elmenekülni önmagától, mivel nyilvánvalóan nem talált olyan embereket és dolgokat, akik vagy amelyek számára fontos lett volna. Így aztán ki volt szolgáltatva önmagának.

Az ember nem képes tovább növekedni, ha már nem kell senkinek; ilyenkor önmagára zsugorodik össze. Az ember nem önmaga által érti meg önmagát. Az ember csak akkor érti meg önmagát, ha szeret, ha harcol valamiért vagy dolgozik valamin. Az ember akkor érti meg önmagát, ha mások igénylik azt, amit adni tud. Csodálatos boldogság a szerelemben vagy a barátságban, ha valaki azt

mondja nekünk: Szükségem van rád! Ez az egyik legszebb szerelmi vallomás, ami csak létezhet. A szerelmes nő, a szerelmes férfi védtelenné teszi magát: bevallják, hogy nem akarnak, és nem is tudnak egymás nélkül élni: Szükségem van rád! A legnagyobb bizalom, amellyel a szerelmesek megajándékozhatják egymást, az, ha lemondanak függetlenségükről, arról, hogy elegendő legyenek önmaguknak, és ehelyett a másik szerelmébe menekülnek: Szükségem van rád! Hídeg-rideg az élet ott, ahol az emberek azt mondják egymásnak: Többé nincs szükségem rád. A „Szükségem van rád!” mondat falakat dönt le: az ember mezítelenül és védtelenül áll szerelme előtt. Annak az erőssége, aki teljesen egyedül van, halálos erősség. Az uralkodás ereje ez, amely véghezvisz ugyan valamit, de nem szül semmit. Az, hogy szükségem van valakire, s hogy valakinek szüksége van rám, az élet gazdagságát jelenti; fukar élet az, ha senki sem kell nekem, és én sem kellek senkinek.

Az, hogy szükség van rám, nem egyszerűen jó vagy erkölcsös dolog; szívesebben határozom meg egy esztétikai kategóriával: szép dolog. A mások felé odafordulni képes ember szép ember. A saját rászorultságára igent mondó ember még szebb ember. Van egy olyan szó az Újszövetségben, amelyet nagyon kedvelek: túlárad, túlsordul. Annak az embernek a szeretetét, nagylelkűségét jelöli, aki nem tartogtja későbbre magát, aki nem fukarkodik önmagával, hanem elpazarolja magát. Érteni ahhoz, hogy elpa-

zaroljuk magunkat – nagyszerű művészet. Az „elpazarolni” a németben az „eltűnni”-vel függ össze (verschwinden – verschwinden), de az ember éppenséggel nem tűnik el, ha elpazarolja magát; ha mégis eltűnik önmaga elpazarlása nyomán, akkor az a pazarlás hamis volt. A nőktől gyakran megkívták, hogy pazarolják el magukat, s egyúttal tűnjenek el. Azt az erényt, hogy másoknak hasznára legyünk, mindenekelőtt rájuk rótták ki. Az az erény azonban, amely nem egyformán érvényes mindenki számára, nem erény, hanem bűn, és mindenkinek joga van arra, hogy „kivonja magát a forgalomból”, ha már csak a szolgálatára tartanak igényt, és legfeljebb még árnyékszerű jelenlétére.

„Szükségem van rád!” Ez egy álcázott vallásos mondat. Aki kimondja, az tudja, mi a kegyelem. A kegyelem nem annak az eszköze, hogy áthidalják az egyiknek a másikkal szembeni alávetettségét, még az embernek Istennel szembeni alávetettségét sem. A kegyelem azt jelenti, hogy az arra rászorulókat biztosítják egymást kölcsönös megbecsülésükről és szeretetükről. És ezért nem csupán azt mondhatjuk, hogy mi, emberek Isten kegyelméből élünk, hanem Isten is rá van utalva a mi kegyelmünkre. Isten azt akarja, hogy szeressék; bár a teológiai állítják ezt, de mi szívesen elvitatjuk Isten szeretetre szorultságát azzal, hogy mindig csak az ő fölségéről, függetlenségéről és igény nélküli-ségéről emlékezünk meg.

Elevennek lenni annyit jelent, mint kapcsolatban állni. A kapcsolat nélküli-ség az ember halála, s a másokhoz és a világhoz fűződő kapcsolatok egyik lehetséges fajtája az, hogy kellünk, hogy másoknak szükségük van ránk, és igénybe is vesznek minket. Annak művészetével, hogy hasznára vagyunk másoknak, összefügg egy másik: annak művésze, hogy mi is igénybe vegyünk másokat. Ezt sokkal nehezebb művészetnek tartom. Vannak olyan emberek, akik mindig má-

sokért élnek, s mindenkor készen állnak mások számára, önzetlenül követnek minden segélyhívást – de nagyon nehezükre esik, hogy ők kérjenek valamit másoktól, hogy igénybe vegyenek másokat; engedik, hogy mások felhasználják őket, maguk viszont nem mernek, vagy nem akarnak másokat felhasználni. Talán azt hiszik, hogy nem érdemlik meg, hogy mások igénybe vegyék őket; talán nem tudnak lemondani szegényes függetlenségükről. Ha szükségem van valakire, azzal beismerem, hogy nem elég önmagam egyeduralgódójának lennem: alázattal megvallom, hogy rászoruló ember vagyok, és nem vagyok elég önmagam számára. A másokra szorultság nem gyöngeség, hanem szépség. Az ember tulajdonképpen nagysága abban áll, hogy igent mond erre a másokra utaltságra, és nem szégyelli. Minél szellemibb egy lény, annál inkább rá van utalva másokra, és annál inkább függ másoktól, és nem szégyelli ezt a függőséget. Az ember azonban csak attól tud segítséget elfogadni anélkül, hogy ez a segítség megszegyenítene, aki nem tagadja, hogy ő maga is segítségre szorul.

A boldogtalanság egyik formája az, ha senkinek sem kellünk. A másik az, ha csak eszközként használnak fel minket. Ha kihasználnak minket, az annyit jelent, hogy megfosztanak minket emberi méltóságunktól. Ilyenkor csak egy tárgy, egy eszköz vagyunk, nem ön-célúan létezők immár, hanem mások kihasználnak minket saját céljaik érdekében. Ilyenkor már nem az ember személye fontos, hanem az a szerep, amelyet betölt, s ha már nem alkalmas az adott szerepre, akkor fölösleges kenyérpusztítótá válik, és el lehet tüntetni. Ez tehát a másik boldogtalanság: amikor csak mások céljai érdekében létezők. Minden olyan „igénybevételnek”, amely nem alázza meg az embert, van valami köze a szeretethez; akkor beszélhetünk erről, ha „igénybevételünk” embe-

függetlenül attól, hogy konkrét emberek, egy eszme vagy valamilyen emberhez méltó és az embert támogató cél érdekében használnak-e fel minket. A humánus igénybevétel azt jelenti, hogy a szívünkre is szükség van, nem csupán a kezünkre vagy az eszünkre. Ellenkező esetben megfosztanak minket méltóságunktól, és már csak eszközök vagyunk valamilyen cél érdekében. Vannak nyelvünknek olyan szavai, amelyek ezt a fajta kihasználást jelölik, például a náci „emberanyag” szava, vagy a manapság szokásos „humán tőke” kifejezés. Már a „munkaerő” szó is veszélyesen közel áll ehhez a fogalomhoz. Ezekben az esetekben csak arra gondolnak, hogy milyen módokon lehet hasznosítani az embert.

Olykor olyan úton járunk, amely a kiindulópontunkhoz visz vissza – és mégsem tettük meg fölöslegesen az utat. A „Boldogság, ha használhatunk” olyan téma, amellyel 40 vagy 50 évvel ezelőtt apácák számára készült újságban találkozhattunk volna. Várható cím volt ez abban a korban, amikor az önzetlenség mindent jelentett, s az önmagunktól és saját boldogságunktól való eltávolodás önmagában vett cél volt. Aztán lassan eltávolodtunk a boldogságellenes diktátumoktól. Megtanultuk azt mondani, hogy „én”, és megtanultuk elvárni azt a boldogságot, amelyet saját felfogásunk, saját beteljesedésünk, saját sexualitásunk nyújt. Megtanultuk önmagunkra összpontosítani szándékainkat. Azután megállapítottuk, hogy szándékaink önmagunkra irányulása mennyire kimerítő lehet. Megtanultuk, hogy ez éppoly veszélyes cél, mint a merő önzetlenség. Újból megtanultunk egy régi igazságot: aki meg akarja menteni önmagát, el fogja veszíteni. Akinek semmi más nem lebeg a szeme előtt, csak önmaga, az elpusztítja önmagát és a körülötte lévő világot. Most ismét ott állunk a régi kiindulóponton, de a megtett út azért nem volt fölösleges. Az iránt a boldogság iránt érdeklődünk, amely abban áll, hogy másoknak szükségük van ránk. De most olyanokként érdeklődünk ez iránt, akik maguk tartották meg ezt, és akik már nem iróznak saját boldogságuktól. Megtanuljuk Dorothee Sölle egyik tételét: „Aki csak a boldogságot keresi, nem Istent keresi.” Tulajdonképpen nem akarhatunk ennél kevesebbet keresni.

Fulbert Steffensky

Forrás: F. S., Schwarzbrot-Spiritualität, Radius-Verlag, 2006, 163-167.

ELŐFIZETÉS

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb **2011. január 31-ig** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 240,- Ft lesz, tehát az éves előfizetés **1450,- Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2300,- Ft**.

Többletbefizetéseket vagy adományokat ezután is szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében az „Érted vagyok” és Kovács László nevét egyaránt tüntessék föl (a pontos címet ld. alább).

KÉRÉS

Kérjük Olvasóinkat, hogy most lejáró (vagy korábbi) képes falinaptáraikat ne dobják el, hanem juttassák el a főszerkesztőnek (tel.: 06-26/334-155, e-mail: gromon@freemail.hu), vagy a szerkesztőség címére (Kovács László, 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.) – vagy bármelyik szerkesztőnek (ld. kolofon). Előre is köszönjük!